

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกทุกวันนี้กำลังเข้าสู่ยุค “โลกาภิวัตน์” (Globalization) ซึ่งหมายถึงปรากฏการณ์ที่เทคโนโลยีด้านการสื่อสารและคมนาคมได้เชื่อมประเทศต่าง ๆ ทุกประเทศในโลกให้เป็นหนึ่งเดียวกัน ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเสรีได้แผ่ขยายครอบคลุมไปทั่วโลกความเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและกว้างขวาง ทั้งทางด้านวัตถุ สังคม สิ่งแวดล้อม และวัฒนธรรมจากโลกภายนอก จึงได้กลายเป็นเสมือนคลื่นลูกใหญ่ที่ซัดเข้าใส่ทุกประเทศในโลก สังคมไทยในปัจจุบันได้มีการเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสยุคโลกาภิวัตน์ มีกระบวนการสร้างการพัฒนาทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง อย่างต่อเนื่อง โดยมีกระบวนการสื่อสาร นำเทคโนโลยีสมัยใหม่เข้ามาใช้ ส่งเสริมให้ประชาชนในสังคมไทยเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของตน จากสังคมที่เคยช่วยเหลือเกื้อกูลกันสืบสานธำมรดกน้ำใจ มีการ “ลงแขก” หรือ “การลงแรง” เป็นการสร้างสายใยความสัมพันธ์ความเอื้ออาทรกัน ไม่มีการเอาัดเอาเปรียบ การแข่งขันกัน การชูตัวรีด ไม่คิดเอาผลประโยชน์ของตนฝ่ายเดียว มาเป็นสังคม “บริโภคนิยม” ที่ถูกกระตุ้นจากความต้องการขายสินค้าและบริการต่าง ๆ เพิ่มมากขึ้น ๆ จนเกินความจำเป็นของชีวิต ใช้สินค้ายี่ห้อราคาแพง ๆ เป็นทัศนคติของคน ให้มีความคิดว่าบุคคลที่ประสบความสำเร็จในชีวิตเป็นบุคคลที่มีเงิน มีเกียรติ มีอำนาจมากกว่าคนอื่น เมื่อประชาชนถูกกระตุ้นให้มีความต้องการเพิ่มมากขึ้น ในขณะที่สิ่งตอบสนองของความถูกจำกัดด้วยเงื่อนไขของทรัพยากรที่มีอยู่ ผลที่ตามมาก็คือ การเสริมสร้างให้ประชาชนมีความเห็นแก่ตัวเพิ่มขึ้น และเบียดเบียนกันรุนแรงยิ่งขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งระบบ “เงินตรา” ในรูปแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นสื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ได้กลายเป็นสัญลักษณ์แห่งความมั่งคั่งและอำนาจ ที่ไปกระตุ้นให้ประชาชนเกิดความต้องการให้ได้มาอย่างไม่ถูกวิธี เกิดความโลภ อันทำให้เกิดการเอาัดเอาเปรียบ การเบียดเบียนกันในสังคมรุนแรงมากขึ้น ประชาชนส่วนใหญ่ในประเทศยังมีปัญหา รายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย จึงเกิดปัญหาหนี้สิน ทั้งหนี้ในระบบและหนี้นอกระบบ จากแหล่งเงินกู้ที่เกิดขึ้นตามกระแสด้านความต้องการของประชาชน ทั้งการกู้ยืมเป็นเงินสด การส่งเสริมการใช้เงินโดยผ่านการใช้บัตรเครดิต บัตรเครดิต ของสถาบันการเงินต่าง ๆ ตลอดจนบัตรเครดิตใช้สินค้าของห้างสรรพสินค้าต่าง ๆ ประชาชนสามารถให้เงินได้อย่างสะดวก รวดเร็ว จนลืมระบบการบริหารจัดการการเงินของตนเอง ก่อให้เกิดหนี้สินล้นพ้นตัว เมื่อไม่สามารถหาเงินมาชำระหนี้ได้ทัน จึงมีการกู้ยืมเงินมาใช้ทั้งในระบบและนอกระบบ

เมื่อปัญหาสังคมรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ปัญหาที่เกิดขึ้นตามมา คือ ปัญหาอาชญากรรม ปัญหายาเสพติด ผลกระทบที่ตามมา คือ ประชาชนเกิดความอ่อนแอ ทั้งทางด้านจิตใจและร่างกาย ชาว “ปัญญา” ไม่สามารถมองเห็นปัญหา หาสาเหตุของปัญหาและไม่สามารถแก้ไขปัญหาชีวิตของตนเองได้

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช ทรงเข้าใจถึงสภาพสังคมไทย ดังนั้น เมื่อได้พระราชทานแนวพระราชดำริ หรือพระบรมราโชวาทในด้านต่าง ๆ จะทรงคำนึงถึงวิถีชีวิต สภาพสังคมของประชาชนด้วย เพื่อไม่ให้เกิดความขัดแย้งทางความคิด ที่อาจนำไปสู่ความขัดแย้งในทางปฏิบัติได้ ทรงมีพระราชดำริสแน่วทางการดำเนินชีวิตแก่พสกนิกรชาวไทย มาโดยตลอดนานกว่า 30 ปี ตั้งแต่ก่อนเกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจและเมื่อภายหลังได้ทรงเน้นย้ำแนวทางการแก้ไขปัญหา เพื่อให้สังคมไทยรอดพ้นจากภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจและสังคม แนวคิดเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวคิดในพระราชดำริที่ทรงพระราชทานแก่นิสิตในพิธีพระราชทานปริญญาบัตรของมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์เป็นครั้งแรก เมื่อวันที่ 18 กรกฎาคม พ.ศ. 2517 จึงขออัญเชิญมา ณ ที่นี้ ดังนี้

“...การพัฒนาประเทศจำเป็นต้องทำตามลำดับขั้นตอน ต้องสร้างพื้นฐาน คือ ความพอดีพอกิน พอใช้ ของประชาชนส่วนใหญ่ เป็นเบื้องต้นก่อนโดยใช้วิธีการและใช้อุปกรณ์ที่ประหยัดแต่ถูกต้องตามหลักวิชาการ เมื่อได้พื้นฐานมั่นคงพร้อมพอควร และปฏิบัติได้แล้วจึงค่อยเสริมความเจริญและฐานะเศรษฐกิจที่สูงขึ้นโดยลำดับต่อไป...” (อภิรักษ์ พันธเสน, 2550) ต่อมาเมื่อปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยได้ประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจอย่างรุนแรง จนเกิดผลกระทบทั่วทั้งประเทศ และเพื่อเป็นการแก้ปัญหาดังกล่าว ประกอบกับการที่ทรงมีพระราชประสงค์ให้ประชาชนคนไทยมีความพออยู่พอกินตามอรรถภาพ จึงพระราชทานพระบรมราโชวาท เมื่อวันที่ 4 ธันวาคม พ.ศ. 2540 เพื่อเป็นแนวทางในการดำเนินชีวิตของประชาชน ในสภาวะที่ประเทศประสบปัญหาวิกฤติทางเศรษฐกิจ ความว่า

“...ถ้าสามารถที่จะเปลี่ยนไปในทางที่จะทำให้กลับมาเป็นเศรษฐกิจแบบพอเพียงไม่ต้องทั้งหมด แม้จะครั้งหนึ่งก็ไม่ต้อง อาจจะเศษหนึ่งส่วนสี่ก็ยังสามารถอยู่ได้ การแก้ไขจะต้องใช้เวลาไม่ใช่ง่าย ๆ โดยมากคนก็จะใจร้อนเพราะเดือดร้อน แต่ถ้าทำตั้งแต่เดี๋ยวนี้ก็จะสามารถที่จะแก้ไขได้”

“...ความจริงเคยพูดเสมอในที่ประชุมอย่างนี้ว่า “การจะเป็นเช่นนั้นไม่สำคัญ สำคัญอยู่ที่เรามีเศรษฐกิจแบบพอมี พอกิน แบบพอมีพอกินนั้นหมายความว่า อุ่มชูตัวเองได้ ให้มีพอเพียงกับตัวเอง อันนี้ก็เคยบอกว่าความพอเพียงนี้ไม่ได้หมายความว่า ทุกครอบครัวจะต้องผลิตอาหารของตัว จะต้องทอผ้าใส่เอง อย่างนั้นมันเกินไป แต่ว่าในหมู่บ้านหรือในอำเภอจะต้องมีความพอเพียงพอสมควร บางสิ่งบางอย่างที่ผลิตได้มากกว่าความต้องการ ก็ขายได้แต่ขายในที่ไม่ห่างไกล

เท่าไร? ไม่ต้องเสียค่าขนส่งมากนัก อย่างนี้ท่านนักเศรษฐศาสตร์ต่าง ๆ ก็มองว่าล้าสมัย คนอื่นเขาต้องมีการเศรษฐศาสตร์ที่ต้องการการแลกเปลี่ยน เรียกว่าเป็นเศรษฐศาสตร์การค้าไม่ใช่เศรษฐศาสตร์ความพอเพียง เลย์รัฐลีว่าไม่หุหุหุ แต่เมืองไทยเป็นประเทศที่มีบุญอยู่ว่า ผลผลิตให้พอเพียงได้..." (อภิชาติ พันธเสน, 2550)

ชุมชนต่าง ๆ ของประเทศไทย มีปัญหาที่เกิดขึ้นหลายด้าน ซึ่งเป็นผลมาจากของภาวะเศรษฐกิจของประเทศที่เกิดขึ้น ประชากรในชุมชนหลายแห่งประสบปัญหาทางครอบครัวที่เห็นได้ชัดเจน คือ ปัญหาทางด้านเศรษฐกิจของแต่ละชุมชน ชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ก็เป็นชุมชนหนึ่งที่ประสบปัญหาทางด้านเศรษฐกิจเช่นเดียวกัน ซึ่งส่วนใหญ่มีรายได้ไม่เพียงพอกับรายจ่าย เนื่องจากครอบครัวชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ โดยส่วนใหญ่เป็นครอบครัวที่มีฐานะปานกลาง ดังนั้นรายจ่ายที่ไม่เกี่ยวกับการบริโภคบางรายการ เช่น การไปกู้เงินนอกระบบซึ่งมีดอกเบี้ยที่แพง การเล่นแชร์ การซื้อสลากกินแบ่งรัฐบาล การเล่นหวยใต้ดิน หรือการเล่นพนันแบบต่าง ๆ ซึ่งเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยไม่มีทางเลือกที่จะหาทางเดินออกจากวังวนในวงจรของปัญหาดังกล่าวได้ ปัญหานี้เงินที่กำลังกลายเป็นหนี้เน่าเสีย โดยมีทั้งหนี้ในระบบและนอกระบบหนี้สินเหล่านี้ส่วนใหญ่ผู้กู้ กู้ยืมมาจากแหล่งเงินกู้แห่งหนึ่งแล้วนำไปใช้อีกแห่งหนึ่ง หรือกู้เงินมาซื้อเพื่อการอยู่อาศัยภายในครอบครัว และอีกนัยหนึ่งคือกู้จากคนหนึ่งไปให้อีกคนหนึ่ง เงินที่กู้หมุนเวียนไปมา ทำให้เกิดหนี้สะสมเพิ่มมากขึ้นทุกวัน จึงมีผลกระทบต่อสภาพขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของประชากรในชุมชน

ดังนั้นเพื่อศึกษาว่าชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ มีความรู้ความเข้าใจและมีทัศนคติตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยนำแนวทางนี้ไปแก้ปัญหานี้เงิน และสามารถนำไปปฏิบัติ เพื่อพัฒนาชุมชนให้อยู่ในระดับพออยู่พอกิน อยู่ดีกินดีและมี ศีรสุข มีคุณธรรมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข สามารถดำรงชีวิตและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืนต่อไป

คำถามในการวิจัย

1. การรับรู้ ทัศนคติ และการแก้ไขปัญหานี้เงินตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนทหาร กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ มีลักษณะเป็นอย่างไร
2. ปัจจัยใดที่มีความสัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหานี้เงินของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์

3. การแก้ไขปัญหานี้ขึ้นของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ เมื่อจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลมีลักษณะเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาการรับรู้ ทศนคติ และการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงต่อของชุมชนทหาร กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์
3. เพื่อศึกษาเปรียบเทียบการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

สมมติฐานของการวิจัย

1. รายได้ ประสบการณ์ในการทำงาน การรับรู้ ทศนคติ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนทหาร กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์
2. ประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ที่มีรายได้ที่แตกต่างกันส่งผลต่อการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน
3. ประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ที่มีประสบการณ์ในการทำงานแตกต่างกันส่งผลต่อการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน
4. ประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ที่มีเพศแตกต่างกันส่งผลต่อการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไม่แตกต่างกัน
5. ประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ที่มีรายได้แตกต่างกันของส่งผลต่อการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน
6. ประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ที่มีระดับการศึกษาแตกต่างกันส่งผลต่อการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยศึกษาการแก้ไขปัญหานี้ขึ้นตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนทหาร กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ จากตัวแปรอิสระจำนวน 3 ตัวแปร อันได้แก่

(1) ข้อมูลพื้นฐานส่วนบุคคล (2) การรับรู้ปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และ (3) ทศนคติต่อปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งส่งผลต่อตัวแปรตาม คือ การแก้ไขปัญหาหนี้สินตามแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนทหาร กองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ จำนวน 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความพอประมาณ (2) ด้านความมีเหตุผล และ (3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

ด้านประชากร

กลุ่มประชากรที่ใช้ในการศึกษาในครั้งนี้เป็นข้าราชการ และบุคคลในครอบครัวที่อาศัยอยู่ในชุมชนของกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป จำนวนทั้งสิ้น 857 คน

ด้านระยะเวลา

ระยะเวลาในการศึกษาในครั้งนี้รวมทั้งสิ้น 9 เดือน เริ่มตั้งแต่ 1 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2552 ถึง 31 ตุลาคม พ.ศ. 2552

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. ได้ข้อมูลกับระดับการรับรู้ ทศนคติ และการแก้ไขปัญหาหนี้สินตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์
2. ได้ข้อมูลเกี่ยวกับการดำเนินชีวิตตามหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์
3. ได้แนวทางในการปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ให้อยู่ดี กินดี มั่งมี ศรีสุข มีคุณธรรม อยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข และสามารถพึ่งพาตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะด้านการแก้ไขปัญหาหนี้สินของกำลังพล

นิยามศัพท์เฉพาะ

การแก้ไขปัญหาหนี้สิน หมายถึง ความสามารถและความพร้อมของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ที่สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สิน ปฏิบัติตนดำรงอยู่ได้ตามหลักแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงทั้ง 3 ด้าน ได้แก่ (1) ด้านความพอประมาณ (2) ด้านความมีเหตุผล และ (3) ด้านการมีภูมิคุ้มกันที่ดี

ความพอประมาณ หมายถึง การใช้ชีวิตของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ ที่สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินด้วยความพอดี ไม่น้อยเกินไป ไม่มากเกินไป ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการดำเนินชีวิต ซื่อสัตย์และทรัพย์สินตาม

ความจำเป็น ใช้แรงงานในครอบครัวช่วยทำงานแทนกิจกรรม และปลูกพืชผักเพื่อบริโภคในครัวเรือน

ความมีเหตุผล หมายถึง การตัดสินใจของของประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ สามารถแก้ไขปัญหานี้ขึ้นอย่างมีเหตุผล โดยพิจารณาจากเหตุปัจจัยที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนคำนึงถึงผลที่คาดว่าจะเกิดขึ้นจากการกระทำนั้น ๆ อย่างรอบคอบก่อนที่จะตัดสินใจใช้จ่ายเงินแต่ละครั้ง การวางแผนเรื่องรายรับและรายจ่ายของครอบครัว เลือกรื้อถอนค้ำตามการใช้งานจริง ๆ เท่านั้น

การมีภูมิคุ้มกันในตัวที่ดี หมายถึง ประชากรในชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ สามารถแก้ไขปัญหานี้ขึ้น ด้วยการสร้างหรือเตรียมตัวด้วยการหาข้อมูลข่าวสาร หรือศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมให้มีพื้นฐาน มีความพร้อมมากเพียงพอที่จะรับผลกระทบ และการเปลี่ยนแปลงหรือสถานการณ์ทั้งหลายที่จะเกิดขึ้นในอนาคตทั้งใกล้และไกลด้วยความไม่ประมาท ส่งเสริมให้ปฏิบัติตามหลักและแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงโดย “มุ่งสู่สังคมที่มีความสุขอย่างยั่งยืน” อบรมและให้ความรู้เกี่ยวกับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง และมีการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง พร้อมรับต่อการเปลี่ยนแปลงทุกด้าน ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความรู้และเทคโนโลยี

ประชากรชุมชนกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ หมายถึง ข้าราชการทหารและบุคคลในครอบครัวที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร

การรับรู้ หมายถึง กระบวนการแปรผล การรับสัมผัสของอวัยวะในร่างกาย คือ การเห็น การได้ยิน และการสัมผัสทางกายจากสิ่งเร้าโดยอาศัยประสบการณ์เดิมที่แต่ละคนสะสมไว้เป็นเครื่องแปลความหมายที่เกี่ยวกับความรู้ ความเข้าใจ และการรับข่าวสารที่เกี่ยวกับหลักการแนวคิดปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง โดยผ่านช่องทางต่าง ๆ อันได้แก่ โทรทัศน์ วิทยุ หนังสือพิมพ์ วารสาร หรือบุคคลต่าง ๆ เป็นต้น

ทัศนคติ หมายถึง ความคิด ความรู้สึก ความคิดเห็นของข้าราชการทหารและบุคลากรในครอบครัวที่มีอายุตั้งแต่ 15 ปีขึ้นไป ที่อาศัยอยู่ในกองพันทหารช่างที่ 1 รักษาพระองค์ แขวงอนุสาวรีย์ เขตบางเขน จังหวัดกรุงเทพมหานคร ที่มีต่อแนวคิดหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง